

Cech ševců Hostouň
1625–1776

Inventář

EL NAD č.: 1516
AP č.: 413

Mgr. Radka Kinkorová
Horšovský Týn 2015

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu.....	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	4
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky.....	5
Seznam použitých pramenů a literatury.....	6

Přílohy

Seznam použitých zkratk	7
-------------------------------	---

Inventární seznam	8
--------------------------------	---

I. Vývoj původce archiválií

S rozvojem řemeslné výroby ve městech jsou spjaty i počátky řemeslných bratrstev a vznik cechovního systému v českých zemích. Měšťtí řemeslníci se záhy začali spolčovat v rámci jednoho nebo více výrobních oborů ve snaze obhájit vlastní ekonomické zájmy. Cechovní sdružení, nazývaná někdy rovněž pořádky, plnila také důležitou korporativní roli v oblasti sociální. Uzavřené skupiny řemeslníků usilujících o odbytový monopol na městském trhu spojovaly i společné úkony náboženské a společenské. Postupně se rozvinula i pevná podoba cechovní organizace, v jejímž čele stál cechmistr spolu se staršími, kteří dbali na dodržování zásad stanovených ve statutech a mohli kontrolovat i jakost prodávaných výrobků. Statuta neboli artikule určovaly pravidla fungování cechu, obsahovaly normy pro provozování řemesla a zachování kvality výrobků, pro přijímání členů, vzdělávání řemeslnického dorostu a rovněž zahrnovaly normativ dobrých mravů.

Počátky fungování cechovního systému v Hostouni můžeme předpokládat již od vzniku městečka. V roce 1587 bylo městečko povýšeno na město a spolu s tímto statutem se Hostouni dostalo od Rudolfa II. povolení, aby se zde usazovali řemeslníci.¹

Nejstarší doklad o existenci ševcovského cechu v Hostouni obsahuje pergamenová listina téhož cechu se statuty (i. č. 1), v jejíž naraci se objevuje údaj o předchozích artikulích napsaných na pergamenové listině a představiteli městečka stvrzených v roce 1545. Takže ševcovský cech je nejdéle doloženým cechem v Hostouni.

Odbytiště svých výrobků ševci našli na trzích v Hostouni a v okolních městech,² nesměli však prodávat své zboží na trzích za hranicemi, kam je Němci nepouštěli. Na oplátku cechovní normativ stanovil v článku 15, že ani Němci nesmějí obchodovat na hostouňských trzích.

V nevelkých lokalitách se řemesla nemohla specializovat a řemeslníci zvládali i více úkonů, které ve větších městech představovaly samostatný obor řemesla. V Hostouni si ševci směli sami vydělávat kůže, což v nepřítli vzdálených Domažlicích nebylo vůbec myslitelné a tamní koželuzi podávali na ševce časté stížnosti kvůli zkupování a zpracovávání koží.³

V samotné Hostouni se ševcovstvím živilo v polovině 17. století pět ševců⁴ a na počátku 18. století sedm ševců.⁵

Cechy měly svoji vlastní samosprávu, ale současně byly podřízeny městské správě. Statuta jim zaručovala v pátém článku nižší jurisdikci nad členy cechu. Cechovní starší měli spravovat cechovní pokladnici, obsahující cechovní jmění, cechovní dokumenty a nařízení určená cechům, která musela být předčítána na cechovních schůzích konaných zpravidla 3–4krát ročně. Cechmistři bývali voleni na cechovních shromážděních a potvrzování městskou radou, které skládali přísahu. Jejich volbu musela stvrdit také správa panství. Dozorem nad cechy byli pověřeni cechovní inspektoři, jejichž funkce dozoru nad činností cechů byla zřízena v roce 1731 generálním cechovním patentem pro české země. Cechovní inspektoři bývali spolu s cechovními písaři přítomni cechovním schůzím.

¹ Státní okresní archiv Domažlice (dále SOKA Domažlice), Archiv města Hostouň (dále AM Hostouň), i. č. 1, listina z 20. února 1587, kterou Rudolf II. uděluje na prosbu Jiřího z Gutštejna městečku Hostouni znak, pečeť, právo pečeti červeným voskem, povyšuje městečko na město a povoluje, aby se v něm usazovali řemeslníci, L1.

² Údaje o konání trhů v Hostouni viz např. SOKA Domažlice, AM Hostouň, i. č. 4, listina Jiřího z Gutštejna z 23. dubna 1598, kterou potvrzuje starší privilegium z roku 1456, v němž je ustanoveno povolení obci vybírat a užívat poplatky z jarmarku, L4.

³ Archiv Národního muzea, Sběrka F, Domažlice d, domažličtí koželuzi psali klatovským o vidimus majestátu 6. 10. 1589, totéž, kvůli pokračování soudního sporu se ševci 7. 12. 1593, domažličtí ševci se táží klatovských koželuhů, kolik jim platí ševci za vyčiněné kůže 1. 11. 1594, č. kar. 29.

⁴ DOSKOČILOVÁ, Marie. *Berní rula 23 : Kraj plzeňský*, díl I. Praha : Státní pedagogické nakladatelství 1952, str. 356–358.

⁵ CHALUPA, Aleš – LIŠKOVÁ, Marie – NUHLÍČEK, Josef – RAJTORAL, František. *Tereziánský katastr český, svazek 2*. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra, 1966, s. 14–15.

Cech ševců v Hostouni ukončil svoji činnost, stejně jako všechny ostatní cechy, k 1. květnu 1860, kdy vstoupil v platnost císařský patent č. 227 ř. z., živnostenský řád z 20. prosince 1859. Ten v úvodním článku III zrušil veškeré dosavadní předpisy o získávání živnostenského oprávnění, jakož i ostatní starší normy o provozování živností, které byly v rozporu s novým živnostenským řádem, který zavedl. Tento řád nahradil dosud existující cechy živnostenskými společenstvy (§§ 106–130).

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně se nedochovaly žádné písemné záznamy dokládající převzetí archiválií hostouňských cechů do archivu.

O uložení dokumentů před jejich převzetím do archivu máme jen neúplné informace. Můžeme se domnívat, že po dobu existence cechů byly uloženy v cechovní pokladnici, kterou spravovali cechovní starší, do jejichž domu se pokladna po jejich zvolení obvykle stěhovala. Po zrušení cechů cechovní agenda zpravidla přecházela na nově vzniklá společenstva, uzavřené spisy, knihy a listiny se ukládaly spolu s dokumenty městské správy na radnici. V popise hostouňského městského archivu G. Schmidta v *Mitteilungen des k. k. Archivrates* z roku 1916 se uvádí, že cechovní věci tvořily společně s horními záležitostmi zvláštní spisovou skupinu.⁶ Více písemných údajů o osudu cechovních písemností však není k dispozici.

Vzhledem k množství dochovaného archivního materiálu přirozeně předpokládáme ztráty dokumentů před jejich uložením v archivu.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Cech ševců Hostouň obsahoval k roku 2001 jednu listinu po roce 1526 a jeden typář. Při pořádání archivního fondu Cech hrnčářů, zedníků, tesařů a kameníků Hostouň (EL NAD 1412) byly mezi spisy nalezeny dva výuční listy náležející do archivního fondu Cech ševců Hostouň, kam byly delimitovány (čj. SOAP/010-0604/2014 ze dne 26. 8. 2014).

Na pečetidle se nachází vyrytý letopočet 1650: je možné, že popisuje datum vzniku typáře, ale rovněž není vyloučené, že odkazuje na datum nějaké význačné události v dějinách cechu. Proto je v inventáři časový rozsah vzniku typáře uveden v hranatých závorkách.

Upozorňuji ještě na archiválii uloženou v archivním fondu Děkaný úřad Hostouň (EL NAD 166), v jehož nezpracované části se nachází na plátně oboustranně malovaný obraz z prostředí ševcovské dílny se znakem boty, jménem cechovního inspektora a letopočtem 1851. Snad se jedná o cechovní praporec, které bývaly umístěny u kostelních lavic.

Jazykem archiválií fondu Cech ševců Hostouň je čeština a němčina. Archiválie jsou v dobrém fyzickém stavu a nevyžadují konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Z činnosti hostouňského cechu ševců se nedochovalo mnoho dokladů, zůstaly především archiválie „vizuálně líbivé“: pergamenová listina a pečetidlo. Pergamenová listina obsahující statuta cechu z roku 1625 (i. č. 1) ovšem představuje velmi zajímavý archivní materiál, ať už po stránce formální či obsahové. Kromě artikulí samých z ní badatel může vyčíst i genezi vypracovávání těchto statut. Zmínkou o statutech horšovskotýnského cechu

⁶ FENCL, Tomáš. *Archiv města Hostouň (1553) 1587–1944 (1946) : inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 181]. SOkA Domažlice, 2004, s. 2. Srov. SCHMIDT, Georg. Aus westböhmisches Archiven – Hostau. In: *Mitteilungen des k. k. Archivrates*, II. Band, Wien, 1916.

ševců z roku 1515 posouvá rovněž nejstarší známou zmínku o tomto cechu.⁷ Cechovní normativ stanovuje základní pravidla fungování cechu od přijímání členů do cechu, přes kontrolu výroby a prodeje obuvi až k určení povinností členů cechu v otázkách náboženských a společenských. Český psaný listina může být rovněž pramenem pro studium posunu jazykové hranice.

Dochované pečetidlo (i. č. 3) představuje výtečnou rukodělnou práci z poloviny 17. století.

Vzhledem k tomu, že se archivní fond Cech ševců Hostouň dochoval pouze torzovitě a ani v archivním fondu Archiv města Hostouň se nenachází pramenné doklady k činnosti cechovních organizací ve městě, bude nutné k bližšímu poznání vývoje cechovníctví v Hostouni probádat i archivní fond Velkostatek Horšovský Týn (uložený ve Státním oblastním archivu v Plzni).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Cech ševců Hostouň uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 8. ledna 2015

Radka Kinkorová

⁷ Srov. KINKOROVÁ, Radka. *Cech ševců Horšovský Týn 1622–1860 (1873) : inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 401]. SOkA Domažlice, 2014, s. 2.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv Domažlice. Archiv města Hostouň, i. č. 1, L1.

Státní okresní archiv Domažlice. Archiv města Hostouň, i. č. 4, L4.

Archiv Národního muzea, Sběrka F, Domažlice d, č. kar. 29.

Literatura

DOSKOČILOVÁ, Marie. *Berní rula 23 : Kraj plzeňský, díl I.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství 1952.

FENCL, Tomáš. *Archiv města Hostouň (1553) 1587–1944 (1946) : inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 181]. SOKA Domažlice, 2004..

CHALUPA, Aleš – LIŠKOVÁ, Marie – NUHLÍČEK, Josef – RAJTORAL, František. *Tereziánský katastr český, svazek 2.* Praha : Archivní správa ministerstva vnitra, 1966, s. 14–15.

JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

KINKOROVÁ, Radka. *Cech ševců Horšovský Týn 1622–1860 (1873) : inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 401]. SOKA Domažlice, 2014

SCHMIDT, Georg. Aus westböhmischem Archiven – Hostau. In: *Mitteilungen des k. k. Archivrates*, II. Band, Wien, 1916.

VOLF, Miroslav – HAAS, Antonín. *Archivní příručka : sborník přednášek o archivní praxi.* Praha : Svoboda, 1948.

WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách.* Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909.

WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století.* Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906.

Seznam použitých zkratek

AM	Archiv města
AP	archivní pomůcka
EL	evidenční list
fas	fascikl
i. č.	inventární číslo
kar	karton
L	listina
lio	listina do roku 1850
NAD	Národní archivní dědictví
pec	pečetidlo
SOkA	Státní okresní archiv

Inventární seznam

Inventární číslo	Obsah	Časový rozsah	Evidenční jednotka číslo
------------------	-------	---------------	--------------------------

I. Listiny

1	1625, říjen 18., Hostouň		lio 1

Protiva Černín z Chudenic, na Hostouni a Svržně stvrzuje artikule ševcovského cechu sepsané podle předlohy statut ševcovského cechu v Horšovském Týně (1515) a podle starších artikulí stvrzených městem Hostouní (1545) a částečně doplněné novými články. Artikule obsahují některé podrobnosti výroby a prodeje obuvi, zásady přijímání do cechu a fungování cechu, ale také povinnosti členů cechu týkající se náboženských a společenských záležitostí.

Orig. perg., 65 x 42–4 cm, česky, 2 pečeti přivěšeny na pergamenových proužcích (Protiva Černín z Chudenic, Jan starší z Vidršperka)

II. Spisy

2	Osobní doklady členů cechu	1769, 1776	fas 1

III. Typáře

3	Pečetidlo, kotouč (slitina?) o průměru 41 mm, pečetní plocha přiletována na železné držadlo, jehož křídélko zasazeno do dřevěného držadla, tvar kuželka, celková výška 122 mm.
V pečetním poli barokní štít, ve štítě postava a vedle ní tři nohy rozběžité (snad ve škorních). Po stranách štítu letopočet 1650.
Pečetní pole lemováno linkou a vavřínovým věncem, opis majuskulou oddělen od pečetního pole dvěma linkami:
SIGILL • DES •EHRBA: HANDWERCKS •
DER • SCHVMACHER •IM •HOSTAW * | [1650] | pec 1 |
|---|---|--------|-------|

Název archivní pomůcky (archivního fondu):	Cech ševců Hostouň
Značka archivního fondu:	Cech š. Hostouň
Časový rozsah:	1625–1776
Počet evidenčních jednotek:	3 (1 listina do roku 1850, 1 fascikl, 1 pečetidlo)
Počet inventárních jednotek:	3
Rozsah v bm:	0,07
Stav ke dni:	8. 1. 2015
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	9
Počet exemplářů:	4
Pomůcku schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 8. 1. 2015 čj. SOAP/010-0030/2015